

УДК 332.3:331.101](4ЄС:477)

*О. В. Лазарева,**д. е. н., професор, професор кафедри управління земельними ресурсами,
Чорноморський національний університет імені Петра Могили**ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-1050-7118>**С. М. Белінська,**д. е. н., професор, професор кафедри обліку і аудиту, декан факультету економічних наук,
Чорноморський національний університет імені Петра Могили**ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-5826-5958>*

DOI: 10.32702/2306-6814.2023.7.5

ОСОБЛИВОСТІ НАУКОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ПРАЦІ У ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННІ В КРАЇНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПРОСТОРУ ТА МОЖЛИВІ СЦЕНАРІЇ ЗАПОЗИЧЕННЯ ДЛЯ УКРАЇНИ

*O. Lazareva,**Doctor of Economic Sciences, Professor, Professor of the Department of Management the Landed Resources, Petro
Mohyla Black Sea National University, Mykolayiv, Ukraine**S. Belinska,**Doctor of Economic Sciences, Professor, Professor of Accounting and Auditng Department, Acting Dean of the
Faculty of Economics, Petro Mohyla Black Sea National University, Mykolaiv, Ukraine*

FEATURES OF THE SCIENTIFIC ORGANIZATION OF WORK IN LAND USE IN THE COUNTRIES OF THE EUROPEAN AREA AND POSSIBLE BORROWING SCENARIOS FOR UKRAINE

Метою статті є вивчення особливості наукової організації праці в землекористуванні в країнах Європи та на цій основі обґрунтування заходів, що сприятимуть злагодженому процесу організації праці у землевпорядному виробництві на Україні.

Вивчено орієнтири досвіду країн Європи у землекористуванні в сфері наукової організації праці.

З'ясовано, що з метою вдосконалення організації праці в землевпорядних організаціях сьогодні мають здійснюватися такі заходи як запровадження науково розробленого порядку дня, впорядкування всіх службових взаємовідносин, створення безпечних умов праці у всіх підрозділах і службах, дотримання оптимального співвідношення інженерів-землевпорядників і техніків у виробничих підрозділах, використання у роботі прогресивних методів математичного програмування, просторового моделювання, підвищення вимог до кваліфікації осіб, які виконують землевпорядні роботи, передбачення їх стажування у європейських країнах.

The purpose of the article is to study the peculiarities of the scientific organization of labor in land use in European countries and, on this basis, to justify measures that will contribute to the coordinated process of labor organization in land management production in Ukraine.

The benchmarks of the experience of European countries in land use in the field of scientific labor organization have been studied.

It is indicated that in the field of land use, the scientific organization of labor has such features as the process of production in the field of land management takes place both in the field and in chamber conditions; surveying the territory, transferring land management projects to nature, land surveys require the involvement of relevant specialists to perform these works, the process of scientific organization of work in the field is not always possible due to unfavorable climatic and weather conditions, during downtimes one type of work is replaced by another, working drawings is an important document of the scientific organization of work when transferring projects to nature (in the area).

It is indicated that in the field of land use, the starting material of the scientific organization of work should be a plan, the implementation of which takes place in three stages: the creation of teams in project organizations with land management, which should include employees of the scientific and technical information department, economists, and the best specialists; development of a plan for the scientific organization of work at the workplaces of specialists, where the economic effect is determined for each planned measure, the design of the task of implementing the measures of the plans for the scientific organization of work and bringing them to the direct executors.

Based on the experience of European countries, it was found that the successful implementation of measures on the scientific organization of work is possible if there is a special service in project organizations, which should be an independent structural unit of the production team.

It has been established that in order to improve the organization of work in land management organizations, such measures as the introduction of a scientifically developed agenda, streamlining of all service relationships, creation of safe working conditions in all departments and services, compliance with the optimal ratio of land management engineers and technicians in production units should be carried out today. the use of progressive methods of mathematical programming, spatial modeling in the work, raising the requirements for the qualifications of persons who perform land management work, providing for their internship in European countries.

Ключові слова: наукова організація праці, Європейський Союз, землекористування, землепорядне виробництво, землеустрій, інженерно-технічні працівники, землепорядний профіль.

Key words: scientific labor organization, European Union, land use, land management production, land management, engineering and technical workers, land management profile.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ

Наукова організація праці завжди була і буде невід'ємною складовою частиною трудової діяльності не лише у землепорядному процесі, а і в інших галузях господарювання. Вона забезпечує вдосконалення всіх процесів праці з метою досягнення її найвищої продуктивності. Крім того, розумний підхід до організації праці сприятиме зростанню її продуктивності, активізації процесу її поживлення, в цілому збільшення виробництва продукції, забезпечуватиме раціональне використання виробничих, фінансових та трудових ресурсів тощо. Недосконала ж організація праці призводить до зниження кінцевих результатів діяльності виробництва.

Тому у сфері землекористування наукова організація праці має бути зосереджена на тому, що інтереси як власників землі, так і землекористувачів мають сфокусовуватися в одному руслі, поєднуючи в єдиному виробничому процесі технічні можливості та людські ресурси.

Зважаючи на це, обґрунтування пріоритетів наукової організації праці у сфері землекористування є досить актуальною проблемою в сучасних умовах господарювання на землі.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Європейські стандарти організації праці вивчаються в основному такими авторами як О. Середа [1, с. 110]. Третяк А.М., Третяк В.М. обґрунтували підходи щодо нової парадигми розвитку землекористування [2, с. 62—70]. Окремі аспекти наукової організації праці, за словами Ж. Кононенко [3] є важливим напрямком на шля-

ху до підвищення ефективності використання сільськогосподарських земель. Загороднюк О.В. [4, с. 105—106] надала пропозиції щодо удосконалення системи організації управлінської праці на сільськогосподарських підприємствах. Міжнародні практики запровадження інноваційних технологій землекористування сприятимуть розв'язанню таких важливих аспектів у цій сфері, як планування та прогнозування, аналіз і моделювання землепорядних процесів [5, с. 204]. Проте, як бачимо, в працях цих вчених недостатньо уваги приділено висвітленню зарубіжного досвіду наукової організації праці у землекористуванні, тому спробуємо ми в рамках нашого дослідження обґрунтувати її особливості у землепорядному виробництві в країнах європейського простору.

МЕТА СТАТТІ

Відповідно метою статті є вивчення особливості наукової організації праці в землекористуванні в країнах Європи та на цій основі обґрунтування заходів, що сприятимуть злагодженому процесу організації праці у землепорядному виробництві на Україні.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

На думку експертів Європейської економічної комісії ООН [6, с. 94], ефективна система управління земельними ресурсами має сприяти землеустрою земель, вдосконалення системи здійснення земельної реформи в сільській місцевості, а також покращити міське планування та розвиток місцевої інфраструктури.

В країнах ЄС створена Європейська земельна інформаційна служба (EULIS), основна місія якої полягає у

забезпеченні оперативного доступу до європейської інформації про землю та власність для підтримки європейського ринку нерухомості. В таких країнах європейського простору як Ірландія, Литва, Нідерланди, Швеція, Австрія, Фінляндія, Шотландія діє з служба EULIS 2.0, яка може використовуватися громадянами для деяких простих, безкоштовних запитів, а довідкова інформація надає інформацію про процедури земельного кадастру та кадастрів в інших країнах [7].

Крім того, в країнах Європи діє Європейська асоціація земельних реєстрів (ELRA), яка є некомерційною асоціацією та складається з 29 організацій, що представляють земельні реєстри 22 європейських держав-членів. Ця організація здійснює такі види діяльності як семінари, на яких обговорюється вплив країн ЄС на земельні реєстри та їх клієнтів, досліджується сумісність для земельних кадастрів, відбувається транскордонне реєстрування в закордонних земельних реєстрах, а також підтримка іноземних покупців у ЄС.

В багатьох європейських країнах на правовому рівні розподілені норма земельного права та приватні інтереси, що спонукає до сталого розвитку із застосуванням останніх досягнень науки та новітніх технологій [8, с. 164].

В країнах Європи задля ефективного функціонування господарств наукова організація праці можлива за таких умов, як наявність стартового капіталу, достатня кількість технічних ресурсів, наявність власної або орендованої землі на прийнятних умовах, а також дієздатність та підприємницький хист [9].

Вивчення орієнтирів досвіду країн Європи у землекористуванні в сфері наукової організації праці спонукає до виокремлення можливих орієнтирів його застосування і для України.

Зазначимо, що на сьогоднішній день процесі наукова організація праці має такі особливості як:

- процес здійснення виробництва в сфері землеустрою відбувається як і в польових, так і в камеральних умовах;
- зйомка території, перенесення землевпорядних проектів в натуру, обстеження земель тощо потребують залучення для виконання цих робіт відповідних спеціалістів, що не завжди залежить від організації праці на самому підприємстві;
- не завжди можливим є процес наукової організації праці в польових умовах через несприятливі кліматичні та погодні умови, через що відбуваються вимушені простой під час виробничого процесу;
- під час простоїв відбувається заміна одного виду робіт іншим (наприклад, горизонтальну зйомку території замінюють обробкою журналів і матеріалів польових робіт камерально);
- робочі креслення є важливим документом наукової організації праці при перенесення проектів в натуру (на місцевість), оскільки повинні відображати найефективніші методи виконання цієї роботи тощо.

Взагалі, що стосується наукової організації праці як і в цілому в організаціях, так і у сфері землекористування, то вихідним матеріалом наукової організації праці повинен бути план.

Так, в землевпорядному виробництві формування і реалізацію планів здійснюють в три етапи.

На першому етапі необхідно створити в проектних організаціях із землеустрою бригад, до складу яких повинні входити працівники відділу науково-технічної інформації, економісти, кращі спеціалісти. На цьому етапі творчі бригади вивчають стан організації праці на робочих місцях, найновіші досягнення науки і практики в галузі землевпорядкування та інших наук, визначають найбільш оптимальні психофізіологічні, гігієнічні і естетичні умови праці стосовно до робочих місць. Одержані матеріали аналізують і порівнюють з нормативами і науковими рекомендаціями, після чого складають карти стану організації праці на робочих місцях.

На другому етапі розробляється план наукової організації праці на робочих місцях спеціалістів. По кожному запланованому заходу визначають економічний ефект.

Третій етап передбачає оформлення завдання щодо реалізації заходів планів наукової організації праці і доведення їх до безпосередніх виконавців, виготовлення або придбання необхідного обладнання, приладів, інструментів тощо.

Важливе значення при втіленні в життя накреслених заходів з наукової організації праці має контроль за ходом реалізації планів з боку керівництва проектною організацією в землекористування. Як свідчить досвід Європи [10, с. 55-90], успішне запровадження заходів з наукової організації праці можливе при наявності в проектних організаціях спеціальної служби, яка має бути самостійним структурним підрозділом виробничого колективу.

Відповідно, робота цієї служби повинна здійснюватися в таких напрямках як удосконалення організаційних форм виконання робіт, покращання нормування праці, механізація, застосування передових методів і прийомів роботи, поділ і кооперація праці, створення необхідних організаційно-технічних, побутових та інших умов для роботи кожного спеціаліста і виробничих підрозділів, підвищення кваліфікації спеціалістів; правильне поєднання моральних і матеріальних стимулів праці, раціональна її організація, розвиток творчої ініціативи, зміцнення дисципліни праці, удосконалення всього землевпорядного виробництва в цілому тощо.

Усе це повинно сприяти кращому використанню робочого часу і зменшенню затрат праці на одиницю виготовленої продукції. Систематичне вдосконалення технічно обґрунтованих норм виробітку з одночасним поліпшенням організаційних форм праці і технологічним вдосконаленням виробництва створюють умови для підвищення продуктивності праці.

Взагалі, запровадження підходів щодо наукової організації у землевпорядному виробництві висуває високі вимоги до кваліфікації та рівня підготовки кожного інженерно-технічних працівників у галузі. Відповідно це потребує певних як і інженерних, так і економічних та правових знань. У цьому зв'язку підготовка та підвищення кваліфікації землевпорядних кадрів є одним із основних напрямів наукової організації праці у землекористуванні. В практичній діяльності інженер чи технік-землевпорядник повинен постійно збагачувати свої знання останніми досягненнями науки і техніки, бути обізнаним у сучасних підходах до передових технологій виробництва тощо.

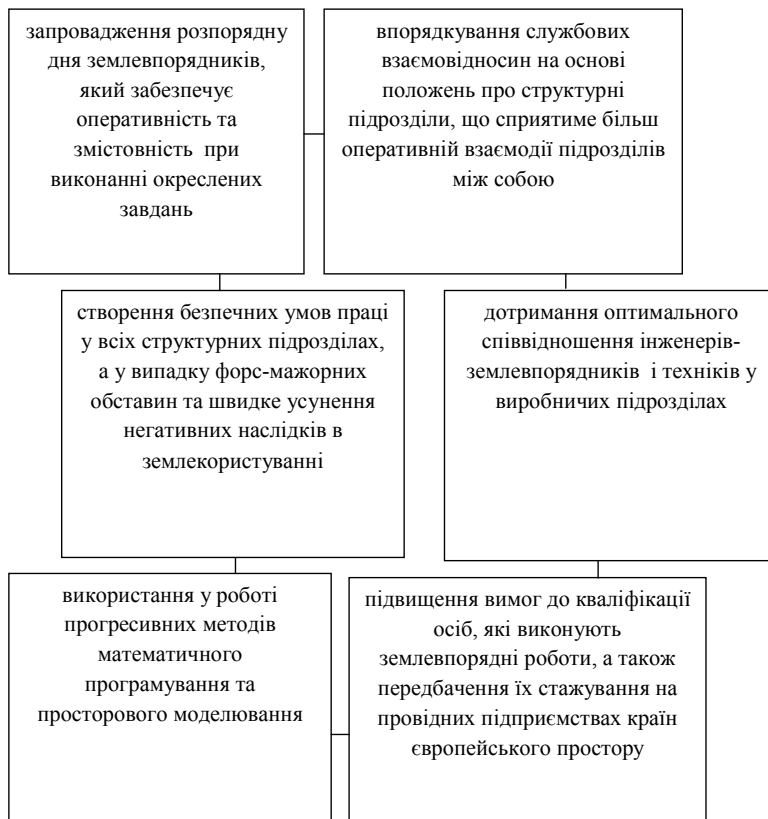

Рис. 1. Заходи, що сприятимуть вдосконаленню наукової організації праці у землекористуванні

Джерело: сформовано авторами.

Крім того, уміння оцінити ефективність праці інженерно-технічних працівників із землеустрою стало невідкладною вимогою землевпорядного виробництва. До такої оцінки необхідно підходити з позицій підвищення продуктивності праці, зниження собівартості проектно-кошторисної документації і підвищення рентабельності проектних організацій із землеустрою.

Отже, запровадження наукової організації праці — це робота специфічна, яка потребує наполегливості і систематичності, наукового підходу, серйозних економічних розрахунків, що під силу лише штатним підрозділам, укомплектованих висококваліфікованими спеціалістами, які добре знають технологію виробництва тощо [11, с. 105].

З метою вдосконалення організації і нормування праці в землевпорядних організаціях сьогодні мають здійснюватися наступні заходи:

- запровадження науково розробленого порядку дня, який забезпечує оперативність, змістовність, чітку розпорядливість керівника, а також головних спеціалістів в організаціях та установах, що займаються землевпорядною діяльністю;

- впорядкування всіх службових взаємовідносин на основі положень про структурні підрозділи, що сприятиме більш злагодженій взаємодії структурних підрозділів між собою та продуманому виконанню їх функцій;

- створення безпечних умов праці у всіх підрозділах і службах, у випадку форс-мажорних обставин швидке усунення негативних наслідків у підрозділах землевпорядної організації, а також службах, що займаються діяльністю у сфері землевпорядного виробництва;

- дотримання оптимального співвідношення інженерів-землевпорядників і техніків у виробничих підрозділах, що сприятиме впровадженню наукового підходу в землекористуванні, більш злагодженій та дієвій укомплектації висококваліфікованими спеціалістами, які добре обізнані із специфікою та технологією ведення землевпорядного виробництва;

- використання у роботі прогресивних методів математичного програмування, просторового моделювання, що сприятиме більш оперативній розробці прогнозів ефективного використання земель та створенню публічних земельно-кадастрових інформаційних технологій;

- підвищення вимог до кваліфікації осіб, які виконують землевпорядні роботи, а також передбачення їх стажування на провідних підприємствах країн європейського простору, щоб дало змогу у своїй професійній діяльності врахувати перспективи ведення землевпорядного виробництва.

Окреслені заходи представлено на рис. 1. Виконання запропонованих заходів є важливою передумовою ефективного та збалансованого функціонування виробничих структур землевпорядного профілю, сприятиме динамічному як науково-технічному, так і еколого-економічного розвитку у сфері землекористування.

Крім того, на нашу думку, для запровадження стандартів організації праці в сфері землекористування як країн Європи, так і України досить рушійним фактором слугуватиме гармонійна, злагоджена, а також ефективна співпраця структур, які безпосередньо задіяні у системі організації праці, їх емерджентна взаємодія з роботодавцями та працівниками на всіх рівнях землевпорядного виробництва.

ВИСНОВКИ З ПРОВЕДЕНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ЦЬОМУ НАПРЯМІ

В процесі дослідження вивчено досвід країн Європи у землекористуванні в сфері наукової організації праці, що дало змогу виокремити можливі орієнтири його застосування і для України.

Викладені особливості наукової організації праці в сфері землекористування, з'ясовано, що запровадження підходів щодо наукової організації у землевпорядному виробництві висуває високі вимоги до кваліфікації та рівня підготовки, а також потребує відповідно високого рівня як і інженерних, так і економічних та правових знань.

З'ясовано, що з метою вдосконалення організації праці в землевпорядних організаціях сьогодні мають здійснюватися такі заходи як запровадження науково розробленого порядку дня, впорядкування всіх службових взаємовідносин, створення безпечних умов праці у всіх підрозділах і службах, дотримання оптимального співвідношення інженерів-землевпорядників і техніків

у виробничих підрозділах, використання у роботі прогресивних методів математичного програмування, просторового моделювання, підвищення вимог до кваліфікації осіб, які виконують землевпорядні роботи, передбачення їх стажування у європейських країнах.

Подальші дослідження мають бути сфокусовані на обґрунтуванні заходів, що сприятимуть раціональній організації праці у землевпорядних організаціях у післявоєнний період.

Література:

1. Середя О.Г. Європейські стандарти організації праці. Право та інновації. № 4 (12). 2015. URL: <https://ndipzir.org.ua/wp-content/uploads/2016/04/Sereda12.pdf>

2. Третяк А.М., Третяк В.М., Курильців Р.М., Прядка Т.М., Третяк Н.А. Управління земельними ресурсами та землекористуванням: базові засади теорії, інституціоналізації, практики. [за ред. А.М. Третяка]. Біла Церква. ТОВ "Білоцерківдрук", 2021. 227 с.

3. Кононенко Ж.А., Дігтяр Н.С. Інтенсифікація як складова економічної ефективності використання землі. Ефективна економіка. № 4. 2017. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5535>

4. Загороднюк О.В. Особливості організації управлінської праці у сільськогосподарських підприємствах. Економіка і організація управління. № 1 (17) — 2 (18). 2014. С. 105—111.

5. Community Innovations in Sustainable Land Management / edit by Maxwell Mudhara, Saa Dittoh, Mohamed Sessay, William Critchley, Sabina Di Prima. New York: Routledge, 2016. 230 p.

6. Скиба М.В. Управління земельними ресурсами: досвід країн Європейського Союзу. Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія Економіка і управління. Том 31 (70). № 3. 2020. С. 93—101. URL: https://www.econ.vernadskyjournals.in.ua/journals/2020/31_70_3/31_70_3_1/18.pdf

7. About European Land Information Service — EULI. URL: <https://joinup.ec.europa.eu/solution/european-landinformation-service-eulis/about>

8. Медвецька Т.В. Європейський досвід формування та реалізації державної політики ефективності використання та обліку земельних ресурсів на сучасному етапі. Право та державне управління. № 3 (36). Том 2. 2019. С. 161—165. URL: http://www.pdu-journal.kpu-zp.ua/archive/3_2019/tom_2/26.pdf

9. Ковальчук І.П., Мартин А.Г., Євсюков Т.О., Тихенко Р.В. та ін. Концептуальні засади вирішення проблем землеустрою сільських територій в сучасних умовах: монографія. За ред І.П. Ковальчука. К.: Медінформ, 2015. 158 с.

10. Недогібченко Н., Чижик Т. Сільськогосподарські підприємства України на шляху подолання недоліків організаційно-правових форм, що не відповідають вимогам Європейського Союзу. Наукова конференція. URL: <http://oldconf.neasmo.org.ua/node/1575>

11. Лазарєва О. В. Організація і управління землепорядним виробництвом: навч. посіб. для студентів галузі знань 19 "Архітектура та будівництво", спеціальність — 193 "Геодезія та землеустрій". Миколаїв: Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2018. 160 с.

References:

1. Sereda, O.G. (2015), "European standards of labor organization", Prava ta innovacii, vol. 4 (12), available at: <https://ndipzir.org.ua/wp-content/uploads/2016/04/Sereda12.pdf> (Accessed 18 March 2023).

2. Tretyak, A.M., Tretyak, V.M., Kurilciv, R.M., Pryadka, T.M. and Tretyak, N.A. (2021), Upravlinnya zemelnimi resursami ta zemlekoristuvannyam: bazovi zasady teorii, institucionalizacii, praktiki [Management of land and land use: basic principles of theory, institutionalization, practice], TOV "Bilocerkyvdruk", Bila Cerkva, Ukraine.

3. Kononenko, G.A. and Digtyar, N.S. (2017), "Intensification as a component of economic efficiency of land use", Efektivna ekonomika, vol. 4, available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5535> (Accessed 18 March 2023).

4. Zagorodnuk, O.V. (2014). "Peculiarities of the organization of managerial work in agricultural enterprises", Ekonomika i organizaciya upravlinnya, vol. 1 (17) — 2 (18), pp. 105—111.

5. Mudhara, M. Dittoh, S. Sessay, M. Critchley, W. and Di Prima, S. (2016), Community Innovations in Sustainable Land Management, Routledge, New York, USA.

6. Skiba, M.V. (2020), "Management of land resources: experience of the countries of the European Union", Vcheni zapysky TNU imeni V.I. Vernadskogo. Seria Ekonomika ta upravlinnya, Vol. 31 (70), No 3, pp. 93—101. available at: https://www.econ.vernadskyjournals.in.ua/journals/2020/31_70_3/31_70_3_1/18.pdf (Accessed 18 March 2023).

7. European Commission (2023), "About European Land Information Service — EULI", available at: <https://joinup.ec.europa.eu/solution/european-landinformation-service-eulis/about> (Accessed 18 March 2023).

8. Medvecka, T.V. (2019), "European experience in the formation and implementation of the state policy on the effectiveness of the use and accounting of land resources at the current stage", Pravo ta dergavne upravlinnya, Vol 3 (36), No 2, pp. 161—165, available at: http://www.pdu-journal.kpu.zp.ua/archive/3_2019/tom_2/26.pdf (Accessed 18 March 2023).

9. Kovalchuk, I.P., Martin, A.G., Yevsukov, T.O. and Tihenko R.V. (2015), Konceptualni zasady virichennya problem zemleustroy silskih territoriy v suchasniy umovah [Conceptual principles of solving land management problems in rural areas in modern conditions], Medinform, Kyiv, Ukraine.

10. Nedogibchenko, N., Chigik, T. (2013), "Agricultural enterprises of Ukraine on the way to overcome the shortcomings of organizational and legal forms that do not meet the requirements of the European Union", Naukova konferencia, [International economic conference], available at: <http://oldconf.neasmo.org.ua/node/1575> (Accessed 18 March 2023).

11. Lazariyeva, O.V. (2018), Organizaciya i upravlinnya zemlevporyadnym virobniictvom, [Organization and management of land management production], Vid-vo Petro Mohyla Black Sea National University, Mykolaiv, Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 20.03.2023 р.